

edouard louis
"eddy'nin sonu"
bodrum gümüşlük okuma grubu
toplu değerlendirme notları

Aydın Işık:

Eddy'nin kaderi çok tanıdık bir o kadar da zorlu..Birşey hem bu kadar tanıdık hem bu kadar zor nasıl olur ki diye soruyor insan, sahteliğe ve güç temerküzüne dayalı bir doğruculuk ile saf hakikat arasındaki uzaklıktır bunun nedeni..O uzaklık hiç kapanmadı binlerce yıldır..Beden insanın saf hakikatidir, toplumsal değerler manzumesi ise sahteliğin kaleleri... Saf hakikatin incinen tenini tenimizde hissederiz roman boyunca... Yediği tekmeleri, yalamak zorunda olduğu balgamı da. Roman bir hakikat ve sahtelik kavgasıdır adeta. Olan ve olması istenen arasındaki bitimsiz kavga...

Biraz konu çokça da üslup açısından, Gönülçelen ve Şeker Portakal'ını anımsatıyor..Yalın anlatımı okuru iyi yakalıyor. Ve önceki romandan çok daha tanıdık bir konuyu işliyor..Bu yüzden daha kolay okunan ama asla basit olmayan bir roman.

Naciye Gümüşsu Erdoğan:

Anlatılan hayat acı gerçeklerle dolu okudukça etkisini daha çok hissettim. Oldukça akıcı,sürükleyici, sade bir dil anlatımı ile yaşanan olayların zorlukları ifade edilmiş. Kendi kurtuluşunu , yaşam biçimi başarı ile seçebilmiş bu yazarı kutluyorum. Ve bizlerle açık paylaşımı için tebrik ediyorum. Belki ifade etmek kendini onada iyi gelmiştir. Diğer kitaplarını da merak ediyorum. Kitabı öneren arkadaşımıza ve paylaşabildiğim bu düşünceler için uygun ortamı yaratan Mustafa Sütlaş'a teşekkür ediyorum.

mustafa sütlaş:

okuma grubu için sevgili **lamia karamil**'in seçtiği ama gruptan ayrıldığı için neden seçtiğini , hangi nedenlerle bu yazar ve romanı yeğlediğini bilemiyorum. dolayısıyla seçimine dair herhangi bir yorum yapamayacağım. daha önce adını duymadığım ve herhangi bir kitabını okumadığım yazarın türkiye dahil pek çok ülkede oldukça bilinir hattâ "popüler" bir yazar olduğunu romanı bitirdikten sonra yaptığım araştırmalar sırasında öğrendim. oldukça ilginç bir kimliği ve yaşantısı var. dahası politik olarak solda duran ve eylemci ve aktivist bir niteliği olan, hem akademisyen hem de uygulamacı bir tiyatrocü olarak oldukça ilginç bir kimliği olduğunu öğrendim. dünya edebiyatı ile ilgilenen birisi olarak onu tanımama vesile olduğu için sevgili lamia'ya teşekkür ediyorum.

edouard louis'in "**eddy'nin sonu**" (2014) romanı okumaya başladığımda okuduğum pek çok kitap aklıma geldi ve okurken bir yandan da onlarla kıyasladım.

bunlardan ilki *j d salinger*'in "**çavdar tarlasında çocuklar**" (1951) adlı romanıydı. bir ergenin okul ve kimliği çerçevesindeki sıkıntılarını, arayışlarını ve kendi bulduğu çözümü uygulayışını anlatan, çok okunan ve sevilen bu romanı, okuma buluşmalarımız sırasında okumuş ve üzerinde çok konuşmuştuk. bir ergen erkeğin duygu ve düşüncelerini, dahası yaptıklarını açık ve net bir şekilde yazılmış olan yetmiş yıldır sevilerek okunan bu romanın kahramanı **holden caulfield**'le sevgili eddy'i ister istemez kıyasladım. yaşadıkları arasında koşutluklar olan bu iki genç insanın bu kadar zaman sonra benzer noktalarda buluşması, dünyada pek de bir şeyin değişmediğini gösteriyor. ancak daha sonra daha ayrıntılı yazmaya çalışacağım, anlatım farklılıkları salinger'in romanın edebi niteliğini daha net kavramaya yol açıyor.

bu bağlamda yine günümüz amerikan edebiyatının hem popülerite, hem de edebi yönden önemli yazarlarından birisi olan *jeffrey eugenides*'in yine birlikte okuduğumuz "**middlesex**" (2002) adlı romanı aklıma geldi. okuyanların anımsayabileceği gibi, bu romanda bedensel olarak interseks fizyolojiye sahip calliope helen stephanides (cal)'in bedensel fizyolojisi doğrultusunda hem tıbbi, hem de toplumsal olarak yaşadıkları, çok ayrıntılı ve farklı arka plan olaylarından da söz edilerek, koca amerikan coğrafyasında bizleri oradan oraya sürükleyerek anlatan bir başka romandı. bu romanla kıyasladığımda edebi olarak çok da başarılı bulmadığım bu romanın da özellikle karakter çizimi, o sırada amerika'da yaşanan toplumsal olayları da somut olarak ortaya koymasıyla eddy'nin sonu'na göre akıllarda daha çok kalacak bir roman olduğunu düşündüm.

"*ergen gençlerin*" zamanötesi distopik bir hikâyesi üzerinden toplum eleştirisi yapan *anthony burgess*'in "**otomatik portakal**" (1959) romanını da okuma buluşmalarımız sırasında okumuş ve üzerinde konuşmuştuk. bu kitapta da yine ergen bir genç olan alex bize zaman ve yere dair herhangi bir vermeden bir sistemin ve onun en önemli unsuru devlet aygıtının insana daha çocukluğundan başlayarak neler yapabileceğini göstererek anlatıyordu. hepimizin çok etkilenerek okuduğu bu romanda da tıpkı daha önce söz ettiğim romanlar ve eddy'nin sonu'nda olduğu gibi kahraman sistemle uzlaşıyor ve onun bir parçası olmayı yeğleyen bir tutum alıyorlar. buradaki farklılık ise tabii ki yine anlatım farklılıklarından kaynaklanıyor.

kuşkusuz, "sistem" deyince sadece devlet ve onun kurumlarını anlaşılmalıdır. bu egemen yapıyı oluşturan en küçük birim, aslında "**aile**"dir. bu yapının unsurlarına bakıldığında ailenin bire bir devletin küçük ölçekli bir kopyası olduğu görülmektedir. konu aileye, anne, babaya, onların rollerine ve yaptıklarına gelince, yine birlikte okuduğumuz ve bir "*eşcinsel ergen kadın*"ın, adı yazarının adıyla aynı olan genç kahramanın başından geçenlerin, aslında eddy'ninkine çok benzer hikâyesini anlatan ingiliz yazar *jeanette winterson*'un "**tek meyve portakal değildir**" (1985) aklıma geldi. ancak eddy'nin sonu, winterson'un bu yapıtımdan sonra bir otobiyografik deneme olarak kaleme aldığı, "**normal olmak varken neden mutlu olasın**" (2011) adlı denemesine çok daha yakın ve koşutluklar taşıyor. bu özelliği de roman-biyografi-otobiyografi konusunda benzerlik ve ayrımlar üzerinde bizleri düşünmeye yöneltiyor. edourd louis'in kitabının popüler olmasının nedeninin ele aldığı konu olması daha olası geldi bana. öte yandan bu iki roman arasında pek çok benzerlik vardı ve birisi kadın/dışil dille, diğeri ise eril dille, bu çocuk ve gençlerin yaşadıkları birbirine benzer olaylar ve hâlleri içten, açık ve edebiyatın bir takım trüklerine sapsmadan doğrudan anlatan romanlardı.

"ingiltere ve eşcinsellik" denilince de tabii ki edebiyat dünyasında ilk akla gelen kült eser kuşkusuz *e. m. forster*'in "**maurice**" (1913) adlı romanıdır. ünlü yazar forster bu romanda ingiltere'de, yalnız devletin dayatmasıyla değil, toplumun da benimsemesiyle kısmen bugüne kadar uzanan bir algı ve yargıyı ifşa edip ve tartışır. bunu yaparken bir yazın kuramcısı olarak çok iyi bildiği edebiyatın ve romanın tüm unsurlarını estetik bir hazzı da sağlayacak şekilde kullanarak gerçekleştirir. bu romanda ingiltere'nin bu özelliğine aşına olanların yakından bildiği bir gerçek çok açık biçimde dile getirilmekte, romanın kahramanı maurice sistemin baskısına karşı koyamayarak kimliğini gizlemek zorunda kalıyordu. ingiltere'de buna benzer örnekler çok fazladır ve pek çoğu edebiyatseverler tarafından çok iyi bilinmektedir. onlardan birisi olan ünlü yazar oscar wilde'nin başına gelenlerin benzeri ondan yıllar sonra 1950'lerin başında bu coğrafyada hâlâ yaşanmaktaydı. onlardan birisi de, yeni haberdar olduğum, merak edip ayrıntısını okuduğum ve "**yapay zeka**"nın babası sayılan, dahi **alan turing**'in başına gelenlerdir. turing'in 41 yaşında intiharına neden olan süreç de tıpkı eddy gibi çok küçükken fark ettiği toplumsal cinsiyetindeki farklılıktır. bir deha olan ve ikinci dünya savaşında almanların savaşı kaybetmelerinde çok önemli bir rol üstlenen turing, savaş bittikten sonra sadece eşcinselliği yüzünden polisin takibine maruz kalıp, cezaevine atılmamak için kendisine dayatılan "**tıbbi kastrasyon**"a maruz bırakılmış ve bu evrenin sonunda da

intihar emiş, bu hâlinin bedelini çok ağır ödemiştir.

ingiltere kraliçesinin ancak 1986 yılında onurunu iade edip, devletin suçunu kabul ettiği bu konuyu işleyen "**the imitation game / enigma**" adlı filmi de o sırada izledim. izlerken de bu kez eddy'nin sonu'nda söz edilenler aklıma geldi ve kıyaslamada bulundum. kuşkusuz bu gerçek sorunun ingiltere'de çok değil 50 yıl önce vardığı durumu göstermesi açısından çok önemli. öte yandan bunun bugün de sürdüğünü düşündüren bir başka gerçek de var: konuştuğumuz bu roman fransa'da yayınlandığı zaman 300 bin baskı sayısına ulaşmış ve yirmiye yakın dile çevrilmiş. ancak ingilizler bunu fransa'da ünlü olduktan üç yıl sonra kendi dillerinde okuyabilmişler.

eminim ki pek çok kişi, fransa'nın bu konuda çok daha toleranslı gibi düşünüyordur. ama ne yazık ki pek de öyle değil. büyük bölümü paris'te yaşanan 1838 doğumlu bir fransız interseks kimlik olan **herculine barbin**'in başından geçenler ve 1868'te henüz 30 yaşındayken intihar etmesine neden olan olaylar, kendi el yazısıyla yazdığı, sonradan basılan bir günlükte çok net olarak anlatılmaktadır. aslında ister biyolojik özellikler olsun, ister toplumsal cinsiyetin inşasıyla irtaya çıksın, ikili cinsel sisteme aykırı olanların yaşadıkları hâlâ dünyanın pek çok yerinde tıpkı eddy'nin, cal'in, herculine'in, jeanette'in, maurice'in anlattıkları gibi önde görmezden gelinmekte, sonra çok aşıkâr hâle gelince reddedilmekte, eğer bir geri dönüş söz konusu değilse, tışlanıp ötekileştirilmekte, hatta tedavi yoluyla "iyileştirilmeye" çalışılmakta, tüm bu süreçlerin sonunda da çoğu zaman sonu ölümle biten acı hikâyelere konu olmaktadır.

yukarıda söz ettiğim bu yapıtlara eklemem gereken iki kitap daha var, bunlardan birisi muhtemelen tüm arkadaşların okuduğu sevgili *yusuf atilgan*'ın "**anayurt oteli**" (1973) ve amerikalı yazar *kate millett*'in kült otobiyografik romanı "**uçmak**" (1974). ilkinde atilgan'ın zebercet'i topluma yabancılaşmış ve ötekileşmiş kimliği ile kendi iç çatışmaları sonucunda intihar ederek eddy'nin anlattığına benzer süreçlerin insanı nereye kadar götüreceğini gösteriliyor. ikincisinde ise millett kendi yaşamını tüm ilişkileir ve çevreni içinde, büyük bir açıklıkla deşiyor, irdeliyor ve tartışıyor, bu anlamda tıpkı politik kimliğiyle yazdığı bir eşcinsel manifestoyu bir de roman boyutunda ortaya koyuyor.

kuşkusuz bu yapıtların hepsi bir biriyle kıyaslandığında eddy'nin sonu'nun asıl yeri ve öneminin neresi olduğu çok daha iyi anlaşılıyor.

eddy'nin sonu bize bunların nasıl olması gerektiğini göstermesi ve düşündürmesi açısından önemli. aslında toplumlar tıpkı bileşik kaplar gibi aynı zamanda (özellikle de küreseleşmenin bu evresinde) birbirinin aynı, benzeri, eşit, yakın algı ve tutum içindedirler. roman bunu da bize kanıtıyor.

kitaba dair fransa'da yapılan tartışmalara dair yazılanlardan, romanın edebi niteliğinden çok "bu kadarı da mümkün mü?" ya da "gerçek mi bunlar?" şeklindeki soruların gündeme geldiğini okudum. başka bir deyişle kitap bir edebi örnek olmanın ötesinde çok önemli bir sorunu irdeleyen bir metin olarak ele alınmış fransa'da.

tabii eddy'nin anlattıkları bize, bizim coğrafyamıza çok uzak bir konu ve durum değil. çok daha ağır örneklerini hemen her gün okuyor, yaşıyoruz. başta hukuk olmak üzere devlet aygıtının bütünü ve kimi özel araçlarının bu konudaki uygulamalarını da yakından biliyoruz. dolayısıyla eddy'nin yaptığını yapan, anlattıklarını anlatan yazarlar bizde de var, bizde de aynı konuda romanlar yazılmış ve filmler yapılmış. bunlara okuduğum ve beğendiğim bir örnek olarak gazeteci ve yazar *baki koşar*'ın yazdığı "**tar kuşu**" adlı romanını örnek gösterebilirim. yine babası tarafından öldürülen ahmet yıldız ve onun başına gelenleri anlatan "**zenne**" adlı film de pek çok kişi tarafından izlenmiş olduğunu düşündüğüm bir filmidir.

tüm bunlar aklımdan geçerken okuduğum "eddy'nin sonu"na dair kısa bir saptamada bulursam, roman aslında bir "üçleme" ya da dizi romanın ilk bölümünü oluşturuyor. fransa'da yedi yıl önce

basılmış ve epey gürültü kopartmış olan bu kitapta, eşcinselliğini fark eden, taşrada oturan ve lümpen proleterya sayılacak bir ailenin çocuğunun, liseye kadar olan yerelde çok güçlükler içinde geçen yaşamının doğrudan, açık ve canlı hikâyesi anlatılıyor.

nasıl anlatılmış?

romanın dili çok sert, anlatımı bir eşcinsel genç tarafından anlatılmasına karşın çok eril. daha önce de belirttiğim gibi, her şey çok açık seçik, her şeyin adı toplum içinde neyse öyle, doğrudan ifade edilmiş ve gündelik dille yazılmış ve çoğu zamanda benzetmeler, tasvirler, iç düşünceler ve duyguların karmaşıklığına girilmeden düz bir anlatım benimsenmiş.

romanın bu özelliğini düşününce de ister istemez *louis-ferdinand celine*'in ünlü romanı "**gecenin sonuna yolculuk**" (1932) adlı roman aklıma geldi. iki roman arasındaki edebi farklar düşünüldüğünde, romanın işlediği tema ve ele alınan izlekler bir yana edebi olarak ne yazık ki fazla bir özelliği olduğunu söylemek mümkün değil.

hem konu hem de izlek olarak başat konu olan eşcinsellik ve onun gerektirdiği edimleri düşününce de ister istemez bir başka ünlü fransız yazarın, sevgili *marcel proust*'un bir yıl süreyle birlikte okuduğumuz "**kayıp zamanın izinde**" (1912-1921) romanı ve bu romanda bu izlek çerçevesinde yazılanlar aklıma geldi. ikisini bu yönden kıyasladığımda da bir romanı okurken ondan alınan edebi hazzın önemini bir kez daha fark ettim. toplumların ve onu oluşturan bireylerin yaşadıkları sorunlar çok önemlidir, mutlaka dile getirilmeli, tartışılmalı, irdelenmeli, çözümlenmesi için çeşitli öneriler getirilmeli ve uygulanmalıdır. bunların tümünü entellektüel bir faaliyet çerçevesinde de yapmak mümkündür. edebiyatın işlevlerinden birisi de budur. pek çok yazar da asıl olarak bunu yapmakta ya da yapmaya çalışmaktadır. ancak konunun ele alınacağı platform asıl olarak edebiyat olduğunda bunun kuralları göz önünde tutulmalı, bu bağlamdaki okur beklentilerine karşılık verecek bir yazım ve anlatım benimsenmelidir. bunu belki de *kemalettin tuğcu*'nun yazdığı hepimizin çocuk ve gençken okuduğu romanlarla, ya da z.livaneli, a. kulin, p. mağden vb. popüler edebiyat yazarlarının yazdığı romanları okurken görmek mümkündür.

verdiğim diğer örneklerle de kıyasladığımda bir çocuğun içindeki duyguların çok boyutlu çözümlemesi, bunların derinlemesine irdelenmesi ya da gösterilmesi gibi ölçütler bakımından bu romanın özel ya da üste, öne çıkan bir yanı yok. temel karakterin dışındaki karakterler de çok yönlü, çok boyutlu, çelişik yanlarıyla ve farklı karakter özellikleri öne çıkarılarak yazılmamış.

romanda eddy dışında tüm karakterler, toplumsal rollerinin gereği neyse onu yerine getirip perdeden çekiliyorlar. romanın anlatım özelliği bakımından öne çıkan tek farklı yanı en sondaki "epilog" bölümü. o kısa bölümdeki dil ve ifade biçimine bakıldığında yazarın aslında anlatmanın başka yollarını da bildiğini ama ya bilerek kullanmadığını ya da bu noktaya gelene kadar bu konuda kendisini geliştirdiği akla geliyor.

öte yandan bir çocuğun gözünden anlatıldığı için roman zamanı olan 2000'li yılların başlarının fransa'sından ve özellikle de fransa taşrasından söz etmiyor, sadece yükselen sağın altı bir duygu ya da tutum olarak yüzeysel bir şekilde dile getiriliyor. oysa konunun gündeme geldiği zamanın fransa'sı ve dünyasının bu bakımdan da irdelenmesi sorun bağlamında da, anlatım bağlamında da okurda farklı açılımlara yol açabilirdi.

sevgili *emek erez*'in romanla ilgili yazdığı yazıda belirttiği şu sözler kuşkusuz önemli ama yazarın bu tercihi ve yapmaya soyunduğu şey ne yazık ki romanı farklı kılıyor:

"eddy'nin sonu'nda, en başta aile kurumuna yönelik bir eleştiri var ve bununla ilişkili olarak; annelik, babalık rollerinin toplumsal cinsiyet normlarıyla iç içe geçmiş hikâyesinden bahsediliyor. Bu normların nasıl bireyler tarafından içselleştirilerek devamının sağlandığına dikkat çekiyor yazar." (*emek erez, dubvar edebiyat, 166*)

romanın daha çok cinsellik bağlamında "sorun" olan durumlar üzerinde odaklanması, kitabın ufkunu daraltan ve etkileşimlerini gözardı eden bir başka özelliği bence. yazarın bir solcu ve eylemci olarak aktifliği, verdiği mücadele, anlattıklarında doğrudan taraf olması, hissettiği öfke, onu romanı bir edebi metin olarak değil, adeta bir propagandif olgu çözümlemesi, ya da bir sözlü tarih çalışması biçiminde yazdığı yönünde algıya yol açıyor. tabii ki bence bu bir tercih ve yazar kendi yaşadığı sorun çevresinde kendi çevresi ve toplumunu, ama küresel koşutluk nedeniyle de tüm coğrafyalarda bu konuların tartışılmasını, irdelenmesini istediği için böyle yazmış olmalı. dolayısıyla bu tür önemli sorunları film, oyun, roman kurgusu içinde ele almayı yeğleyen ve böyle irdemeyi sevenler için iyi bir çıkış noktası olabilecek bir yapıt.

kitabı okuyup bitirdikten sonra yalnızca ailenin olaya yaklaşımından yola çıkarak "lgbtiqa+" ların ailelerinin duygu ve düşünceleri, tutum ve davranışları üzerine konuşulması gerektiğini düşündüm. bu bağlamda da, çocukları eşcinsel ailelerle yapılan görüşmelerden oluşan "**benim çocuğum**" filmini izlemekte büyük yarar var.

bu film izlendikten sonra da bir tür farklı bir bakışla konuya yaklaşılması, toplumun en alt kesiminde olan, toplumun büyük bölümü tarafından ötekileştirilmiş olan kesimlerin, mevcut hâllerine ek olarak, farklı ötekileştirme nedenlerine maruz kaldıklarında başlarına gelenlerin ve bu durumlarda varlıklarını sürdürmelerinin nasıl çok daha zorlaştığını görmek, buradaki "karşı tutumların" bir seçim mi bir zorunluluk mu olduğunun da irdelenmesi gerektiğini düşünüyorum.

tabii romanda hemen hiç gündeme gelmeyen devletin bir hizmet aracı olarak çatısı altında bulunan ve özellikle de bazı görevlerle yükümlü olduğu kesimler ve konulardaki tutum ve davranışlarını da, sistemin sorgulanması bağlamında tartışılmalıdır.

kitabın filminin yapılmış olabileceğini düşünerek araştırdığımda bu metinden yola çıkılarak daha önce *anne fontaine* tarafından yönetilen "**marvin ou la belle éducation**" (2017) adlı filmi buldum. bu film doğrudan söz konusu romanın filme alışmış biçimi değil, orada işlenen konuyu serbest biçimde sinemaya uyarlayan bir nitelik taşıyor. aynı konuda bir de önümüzdeki dönemde ünlü senarist ve yönetmen james ivory'nin edouard louis'in üçlemesinden bir dizi çekeceği bilgisine ulaştım. yapımcılığını netflix'in üstlendiği filmin çekim ve yayın zamanı ise belirsiz.

sevgili lamia'ya, okuyanlara, yorum ve değerlendirmelerde bulunanlara teşekkür ediyorum.

09.10.2021

eddy'nin sonu; roman;

edouard louis; ayberk erkay;

can yayınları, 978-975-07-5120-2; 2021.05-istanbul;

kitapla ilgili yazılar ve bağlantıları:

"edouard louis ve yazı biçimi olarak protesto" emek erez

<https://www.gazeteduvar.com.tr/edouard-louis-ve-yazi-bicimi-olarak-protesto-makale-1525400>

"babamı kim öldürdü" üzerinden bir eril sistem sorgulaması" pınar üretmen; duvar edebiyat 166

"eddy'nin sonu" cemal akyüz

<https://kaosgl.org/gokkusagi-forumu-kose-yazisi/eddyrsquonin-sonu>